

Наведено механізм реалізації Стратегії Карпатської конвенції на Буковині, що є основою збалансованого розвитку регіону - створення відповідних економічних, технічних, організаційних і правових передумов, збереження біотичного та ландшафтного різноманіття

Ключові слова: конвенція, ландшафт, різноманіття, механізм, Карпати

Приведен механизм реализации Стратегии Карпатской конвенции на Буковине, который является основой устойчивого развития региона - создание соответствующих экономических, технических, организационных и правовых предпосылок, сохранение биотического и ландшафтного разнообразия

Ключевые слова: конвенция, ландшафт, разнообразие, механизм, Карпаты

The strategy realization mechanism of the Carpathian Convention on Bukovina is shown, which is the basis for sustainable regional development - the creation of appropriate economic, technical, organizational and legal conditions, the preservation of biotic and landscape diversity

Keywords: convention, landscape, diversity, mechanism, Carpathians

ОСНОВНІ СКЛАДОВІ МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ КАРПАТСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ НА БУКОВИНІ

В. Д. Солодкий

Кандидат біологічних наук, професор Черновицької філії*
Контактний тел.: (057) 707-66-81
E-mail: ymasik@meta.ua

Ю.Г. Масікевич

Кандидат біологічних наук, професор Черновицької філії*
Контактний тел.: (057) 707-66-81
E-mail: ymasik@meta.ua

В.Ф. Моїсеєв

Кандидат технічних наук, професор
Кафедра хімічної техніки та промислової екології*
Контактний тел.: (057) 707-62-57
E-mail: ipitak@rambler.ru

І.В. Пітак

Кандидат технічних наук, доцент
Кафедра хімічної техніки та промислової екології
*Національний технічний університет «Харківський
політехнічний інститут»
вул. Фрунзе, 21, м. Харків, 61002
Контактний тел.: (057) 707-62-57
E-mail: ipitak@rambler.ru

Вступ

Для забезпечення сталого розвитку Карпат, Стратегією виконання Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат (далі Стратегія Карпатської конвенції) [10] передбачено врегулювання природоохоронних, економічних, соціальних відносин на місцевому, національному та міжнародному рівнях. В основу покладено положення про те, що однією із найважливіших передумов забезпечення цілісності гірських та передгірських ландшафтів є збереження природних екосистем, здатних ефективно виконувати кліматорегулювальну роль і протистояти катастрофічним повеням та зсувам – основній загрози екологічній безпеці регіону, що спричиняє дестабілізацію природного середовища краю [1- 6].

Проведення аналізу проблем лісового господарства в гірських умовах

У питаннях реалізації Стратегії Карпатської конвенції особливу увагу надано лісам як основному структурному елементу екомережі (рис). Це пов'язано з тим, що у лісах Буковини накопичилося багато актуальних проблем (екологізація господарювання, оптимізація лісокористування, складна структура водозбірних ландшафтів тощо), що можуть призвести до соціально-економічних негараздів. Гірські ліси Буковини розташовані на площі 118.3 тис. га. Щорічно тут заготовляють понад 300 тис. куб. метрів деревини. Але гірські ліси Буковини є не тільки джерелом цінної сировини, вони також виконують водоохоронні, водорегулюючі та протиерозійні функції і мають велике екологічне значення [7,9]. Принагідно слід зауважити що у Буковинських Карпатах протягом багатьох десятиріч здійснювалося інтенсивне господарювання без

врахування специфіки гірських та передгірських умов, що призвело до порушення екологічної рівноваги - у великих обсягах, особливо у повоєнний період, коли велися суцільні рубки лісу, безсистемно будувалися лісовозні дороги та трельовальні волюки, нафто- і газопроводи, проводилося розорювання крутосхилів тощо [4,11].

У зв'язку з цим вживається низка науково-виробничих заходів, зокрема, екомережа Буковинських Карпат та Передкарпаття формується на принципах забезпечення цілісності екосистемних функцій основних її структурних елементів – територій природно-заповідного та лісового фонду, захисних насаджень, земель оздоровчого, рекреаційного призначення; та місць поширення видів і угруповань занесених до Червоної та Зеленої книг України.

Проведений аналіз застосування різних методів трельювання деревини засвідчив, що екологічна безпека лісових формацій гірських лісів Буковинських Карпат (60 відсотків їх знаходиться на схилах понад 20 градусів) значною мірою залежить від технології рубок головного користування. Загальною проблемою лісового господарства в гірських умовах є відсутність механізмів для повітряного трельювання деревини при розробці лісосік. Це призводить до того, що в місцях суцільних рубок деревостанів (наземного спуску деревини з гір) деградує природні комплекси, посилюється змив ґрунту, засмічуються і забруднюються гірські потоки, що в кінцевому підсумку призводить до інтенсифікації стихійних явищ та порушення сталості екологічної безпеки регіону. Внаслідок таких систем господарської діяльності нижній гірський пояс буково-ялицевих лісів поступово змінювався смерековими монокультурами, що в окремих випадках привело до випадання цінної породи - ялиці білої із складу корінних угруповань. Все це потребує нагальних заходів щодо приведення лісочористування в Буковині у відповідність до сучасних нормативів [8,11].

Ефективним способом транспортування деревини в умовах Буковинських Карпат та Передкарпаття є повітряно-канатний спуск. Він відповідає вимогам раціонального природочористування, оскільки забезпечує збереження природних гірських ландшафтів від руйнівного впливу, що спостерігається при тракторному трельюванні.

Слід зазначити, що в 70-80-ті роки в лісах Буковинських Карпат вже застосовувалися повітряно-трельовальні установки для спуску деревини з гір.

Проте вони були трудомісткі по монтажу, вимагали багато ручної праці при експлуатації і при настанні ринкових відносин їхнє використання ускладнилось. З врахуванням сучасних економічних умов нами впроваджено у виробництво Державного Підприємства «Путільське лісове господарство» вдосконалену конструкцію канатно-підвісної установки. Дана установка забезпечує високу продуктивність механізованої праці при здійсненні лісозаготівельних робіт, збереження водорегулюючих, ґрунтозахисних та інших корисних властивостей лісу, успішне поновлення головних порід. Впровадження даної канатнопідвісної установки в серійне виробництво в гірських і передгірських Українських Карпат дозволить зберегти їх цінні екосистеми, дасть значний не тільки екологічний, але й економічний ефект [7].

Провідну роль в імplementації Карпатської конвенції відіграють рівномірно-поступові рубки, що мають значний природоохоронний ефект, зберігають захисні функції лісових насаджень та ландшафтів. На цих лісосіках мінімально порушується ґрунт та лісова підстилка технікою, що зменшує, порівняно з суцільнолісосічними рубками, їх негативний вплив на водоохоронні та ґрунтозахисні властивості лісу. Важливо те, що рівномірно-поступові рубки сприяють збереженню корінних типів лісу та оптимальному лісовідновленню за рахунок створення для молодняку мікроумов для їх активного росту. Рівномірно-поступові рубки дозволяють створювати благонадійний підріст на лісосіках і відповідні високобонітетні насадження при скороченні термінів їх вирощування.

Рис. 1. Механізм системної реалізації Стратегії Карпатської конвенції на Буковині

Механізм реалізації вимог Карпатської конвенції враховує також положення Закону «Про екологічну мережу України» (рис.), перспективний план розвитку територій природно-заповідного фонду та домінуючу роль лісових ландшафтів області. У зв'язку з цим згідно

встановленому порядку визначено ключові території екомережі Буковини:

- Національний природний парк «Вижницький»,
- Національний природний парк «Черемоський»,
- Національний природний парк «Хотинський»,
- Проектований національний природний парк «Сторожинецький»,
- Проектований національний природний парк «Буковинські ліси»,
- Зоологічний заказник «Зубровиця».

Ключові території екомережі забезпечують збереження найбільш цінних і типових компонентів ландшафтного та біотичного різноманіття.

Результати проведеного аналізу

У напрямку оптимізації лісокористування проведено господарсько-доцільне групування типів лісу за цільовим призначенням особливо захисних ділянок лісового фонду. З позицій екологічно збалансованого лісокористування, запобігання проявам згубних наслідків природних явищ, посилення водоохоронних, захисних, рекреаційних та інших корисних властивостей лісу ці ділянки запропоновано виключити із головного користування. Господарське групування типів лісу по зонах та пріоритетних напрямків здійснення лісгосподарських заходів у особливо захисних ділянках різних категорій згідно Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку поділу лісів на категорії та виділення особливо захисних лісових ділянок» (2007 р.), свідчить про доцільність виділення трьох цільових захисних груп лісів: темнохвойних, букових і гірських долин. Для успішної реалізації водозбірного принципу господарювання передбачено

розробити план дій правового регулювання відносин між землекористувачами, посилити відповідальність за його порушення.

Механізмом реалізації вимог Карпатської конвенції (рис. 1) передбачено також впровадження екологічних стандартів у природокористування як основного напрямку збереження біорізноманіття та збалансованого управління агролісоландшафтами. Зокрема для стабілізації природокористування і поліпшення екологічного стану в Буковинських Карпатах необхідно розробити програму щодо охорони та відтворення природних екосистем. З метою оптимізації лісокористування у Карпатах слід розробити еколого-економічну науково-обґрунтовану систему ведення лісового господарства з врахуванням цілого комплексу взаємопов'язаних чинників геологічного, кліматичного і гідрологічного характеру. Пріоритетним напрямком оптимізації системи ведення лісового господарства у горах, що забезпечує комплексний, екосистемний підхід до природокористування, є перехід на водозбірно-ландшафтні принципи лісгосподарювання.

Висновки

Таким чином механізм реалізації Стратегії Карпатської конвенції Буковинських Карпатах вирішує існуючі протиріччя між необхідністю збереження екосистем і забезпеченням народного господарства продукцією лісового господарства, а також є основою збалансованого розвитку регіону - створення відповідних економічних, технічних, організаційних і правових передумов та удосконалення підходів до невиснажливого використання природних ресурсів і збереження біо- та ландшафтного різноманіття.

Література

1. Екологічний потенціал наземних екосистем: навч. Посіб / Голубець М.А., Марискевич О.Г., Крок О.Б. та ін – Львів: Поллі, 2003. – 180 с.
2. Екологічний паспорт Чернівецької області. Чернівці, Зелена Буковина, 2010 – 208 с.
3. Концепція збереження біологічного різноманіття України / Затв. Постановою КМУ № 439 від 12.05.1997 р. – К., 1997. – 28 с.
4. Приклад системного підходу до формування програми інтегрованого управління водозбірними басейнами Чернівецької області з використанням екологічної ролі лісів: навч. посіб / Лавров В.В., Солодкий В.Д. // Лісівництво і агролісомеліорація. – Вип. 107. – Харків: «С.А.М.», 2004. – С. 40-49.
5. Національний план дій з охорони навколишнього природного середовища на 2011-2015 роки / Розпорядження Кабінету Міністрів України від 25 травня 2011 р. № 577-р. – 12 с.
6. Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2020 року // Відомості Верховної Ради України, 2011, № 26. – С. 218–234.
7. Солодкий В.Д. Екосистемний підхід у лісокористуванні / Солодкий В.Д. – Чернівці: Зелена Буковина, 2003. – 56 с.
8. Солодкий В.Д. Лісгосподарські аспекти вдосконалення програми комплексного протипаводкового захисту Буковинських Карпат / В.Д. Солодкий // Агроекологічний журнал. – 2010. – № 2. – С. 17–20.
9. Солодкий В.Д. Ефективні підходи до формування екомережі Чернівецької області / Солодкий В.Д., Лавров В.В. // Агроекологічний журнал – Київ, 2008. - №1. – С. 13-17.
10. Стратегія виконання Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 січня 2007 р. N 11-р (968-164).
11. Фурдичко О.І. Програма сталого розвитку Буковини / Фурдичко О.І., Лавров В.В., Солодкий В.Д. // Агроекологічний журнал – Київ, 2007. - №2. – С. 16-24.